

מראי מקומות- בבא בתרא קי"ט

מילתא למפרע דמההיא שעתא דאקני לי,
קניי המקבל מתנה לההוא מתנה, ולכן שפיר
נוטל בה הבכור פי שנים.

(ד) **ארץ ישראל מוחזקת היא- כ' הנמוקי יוסף**
(נג: בדפיו) דשמעי' מינה דהיכא שיש קרקע
ביד המוריש, אע"פ שהוא עכשיו ביד גזלן,
מ"מ אי"ז נחשב ראוי' אלא מוחזק, משום
דקרקע אינה נגזלת. והק' **הקובץ שעורים**
(שנ"ה), דאם אמרי' דמה שהוא ביד נכרים
אינו כלום, א"כ גם קודם יציאת מצרים הרי
הקרקע כבר של אברהם, וכדאי' לעיל בדף ק',
דלאברהם ניתנה הארץ, וא"כ מאי שנא
דאמרי' דליוצאי מצרים ניתנה, נימא דאף
לדורות קודם יוצאי מצרים ניתנה. ותי' דצ"ל
דאף דניתנה לאברהם, מ"מ כיון דהי' שייך
שלא יהי' קיום בפועל של ההבטחה עד
לאחר כמה דורות, א"כ לא נחשב למוחזק.
אבל ביציאת מצרים, דמובטחים שתנתן
הארץ להם ולא לדורות מאוחרין, אז ע"י
הבטחה הזאת נעשים מוחזקין, דאמירת
הקב"ה הוי כאילו נתונה.

(ה) **וידוע הי' משה רבנו שהמקושש במיתה...**
אבל לא הי' יודע באי זו מיתה הוא ימות- הק'
תוס', מה הי' הספק, הרי הי' לו לדונו בחנק
כמו כל זמן שנכתב מיתה בתורה דדינו בחנק.
ותי' דהי' נסתפק דמסברא י"ל דהוי כעובד
ע"ז, שהרי מחלל שבת בפרהסיא דומה
לעובד ע"ז, ולכן סבר דאולי באמת חייב
סקילה. והק' **הקובץ שעורים** (שנ"ו), א"כ
מהכ"ת באמת דהמחלל שבת בצנעא חייב
סקילה, אולי כשהשיבו ד' שיש לו לחייבם
סקילה, אולי זה הי' דוקא בכה"ג שהי'
בפרהסיא, ומשום שהוא דומה לעובד ע"ז,
אבל בצנעא לא אמרי' כן (וכבר הק' כן
רעק"א בגלה"ש בסנהדרין עח:). ותי' דקרא
סתמא כתיב, מחלליה מות יומת, ואינו מחלק
בין צנעא לפרהסיא. ולכן הי' נסתפק משה
רבנו, דאולי חנק הוא, וכמו שמסתבר בצנעא,
או סקילה הוא, וכמו שמסתבר אם הוא
בפרהסיא, וזה הי' ספיקו, אבל כשפשט לו
הקב"ה דדינו בסקילה, היינו בכל אופן.

(א) **הא והא לבאי הארץ- פי' הרשב"ם,** דאע"ג
דרישא ע"כ אתי למ"ד ליוצאי מצרים
נתחלקה, דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו
חלקם, מ"מ י"ל דהסיפא אתי לר' שמעון בן
אלעזר, דאית בי' תרתי (וא"כ י"ל דכולה
רשב"א היא). וביאור דברי הרשב"ם הוא,
דלמ"ד דרק לבאי הארץ נתחלקה, אין שייך
לומר דיהושע וכלב נטלו חלק של המרגלים,
שהרי לשיטתם אין למרגלים שום חלק בארץ,
כיון דלא היו מבאי הארץ. והעיר **בעליות דר'**
יונה, למה אין יכולים לומר דבדרך חזרה הוא,
דהיינו דאף למ"ד לבאי הארץ נתחלקה, י"ל
דהיו בני המרגלים מחזירין לאביהם, ובזה
אמרי' דיהושע וכלב ירשו חלקם. ותי' דודאי
לא היו מחזירים בנים אצלם אם לא להחזיר
ולהוריש. אלא דצייד לומר דאולי באמת
שייך לפרש אף למ"ד לבאי הארץ, וגזה"כ
הוא דיהושע וכלב היו מהמרגלים, דהיינו
דהתורה חידש דאף בהו הי' חזרה, וכדי
להוריש ליהושע וכלב.

(ב) **ביתדות אהלים- כ' הרשב"ם** דהיינו
מטלטלין, ומה שנקט יתדות האהלים, היינו
משום דבמדבר ודאי היו לכ"א אהלים.
והרשב"א הביא מר' **חננאל** דאגב גררא קמ"ל
דיתדות אהלים כמטלטלין דמו, ולא אמרי'
דכיון דמחזירין הם לקרקע, הרי דינם כמו
קרקע. ותמה עליו הרשב"א, מאין שמענו זה,
הרי אפי' אם כקרקע הוא, מ"מ היו נוטלות
חלק בכורה בהם, שהרי מוחזקין הן.

(ג) **ארץ ישראל מוחזקת היא- ביאר היד רמה**
(נ"ו, ד"ה אלא) דטעמא דמילתא היא, דמה
שיש לחלק בין ראוי למוחזקה, היינו במידי
דאפשר לההוא דקאי ברשותי' להברית מיני'
דהאי מיתנא באופן שלא יהי' שלו שיהי' יכול
להורישו לבניו. אבל בארץ ישראל לא שייך
זה, דכיון דיהבה הקב"ה לזרע אברהם יצחק
ויעקב, תו לא הדר בי', ולכן כיון דלא סגי'א
דלא יתיב לה לזרעא דיוצאי מצרים, איגלאי
מילתא למפרע דמעיקרא זכו בה האבות,
והוי כמאן דאקני לי' לאיניש קרקע מהיום
ולאחר זמן פלוני, דלכי מטי זימני' איגלאי

דאין חולקין אלא בזה או בזה, ומודים בציור האחר, ומחכ"ת להרבות המחלוקת. ותי' דממה שהי' צריך ר' יאשי' לסרס המקרא, ע"כ היינו משום שלא הי' לו עצה אחרת ללמוד מן המקרא, שלא מצא מקום לפרש הקרא כפשוטו, ואם אי' דס"ל דשייך שחולקין כבוד להתלמיד במקום שרבו חלק לו כבוד, לא הי' צריך לסרס המקרא. ומדסרס המקרא, ע"כ דהיינו משום שלא הודה בשום אופן. וע"כ אבא חנן פליג על ר' יאשי' לגמרי, דאל"כ, למה פליג אבא חנן על דברי חבירו, כיון שיכול להעמיד דבריו בחלוקה שיודה בה הוא [ויש לע' בזה, דכיון דמוכח דר' יאשי' פליג לגמרי, א"כ ע"כ פליג עלי' אבא חנן עכ"פ במקצת, וע"ע].

(ח) **אפי' קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה - פי' תוס', דס"ל כמ"ד דמקושש לשם שמים נתכוון, דהי' רוצה להראות לכלל ישראל שעדיין מחוייבים הם בעשיית המצוות, ולכן חילל שבת ויהרג, ויראו אחרים, וכיון שנהרג בתחלת ארבעים שנה, ולא נשאו בנותיו עד לאחר ארבעים שנה, לכן ע"כ היו לכל הפחות בת ארבעים כשנשאו. והק' המהרש"א, אם זה הי' כוונתו, א"כ הא לכאור' זהו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולכן למה הי' חייב מיתה, הא לא עשה המלאכה לתועלת המלאכה כלל, ובכח"ג אינו חייב. וע"ש עוד שהק' המהרש"א אהא דאי' בתוס' ישנים דחילל שבת כדי לידע באיזה מיתה נתחייב, איך הי' מותר לו לעשות כן, לחטוא כדי להודיע איזה מיתה נתחייב. וע"ז תי' דהוי' משאצל"ג, וא"כ מן התורה באמת לא חטא כלל. אלא דא"כ העיר כנ"ל, איך היו יכולים להורגו, ותי' דכיון דאין שייך שהעדים יודעים זה, ואינם אלא דברים שבלב, א"כ ודאי היו צריכים להרגו במיתה ב"ד. ותמה על זה הקובץ שעורים (ש"ס), הרי הקב"ה אמר לו מות יומת האיש, ולכן איך שייך לומר דבאמת לא הי' חייב מיתה [ולכאור' ק' תמוה, הרי הקב"ה רק גילה מהו הדין בדיני בני אדם, ובדיני בני אדם ודאי הי' מחוייב מיתה, וע"ע]. וע"ע בקו"ש שם שהביא קו' התו"י דאיך הי' מותר לעשות כן, ותי' דקיי"ל דמותר לחלל שבת כדי להציל מהמרת הדת באונס, דחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, והכא היו מוטעין ושוגגין (דסברו שהיו פטורין מן המצוות ווכל זה שייך רק לגבי המדרש**

וע"ע בפחד יצחק (להגר"י הוטנר, שבת עמ' צ"ט) שכ' ליישב, דהנה דין הנסקל הוא להסקל בבית הסקילה, שהוא חוץ לב"ד. אבל כל זה הוא בשאר הנסקלים, אבל מי שנסקל משום ע"ז אין דינו כן, אלא נסקל בשער העיר שעבד בה. וא"כ, אם דין המקושש להיות נסקל הי' מצד הא דדומה לע"ז, א"כ הי' צריך להיות נסקל בשער העיר. והנה, בפרשה שבה נתגלה למשה דדין המקושש בסקילה, נאמר ג"כ להוציא אותו מחוץ למחנה, הרי מתפרש דמה דנסקל המחלל שבת אינו משום דהוי' כעובד ע"ז, אלא דין סקילה בפנ"ע הוא, ולכן אין מקום לחלק בין בפרהסיא לבצנעא. עוד הק' בחי' מרן רי"ז הלוי על התורה, הרי לכאור' כאן לא הי' ספיקא דדינא כלל, רק שעדיין לא נאמר באיזה מיתה הוא חייב, ומשום דלא יתפרש עדיין מפי הגבורה באיזה מיתה ימות, וא"כ מה שייך הכא לומר דסתם מיתה הוא חנק, הרי אי"ז דין מספק, אלא ילפותא על עיקר הדין שנאמר בסיני, והכא עוד לא נאמר מפי הגבורה כל עיקר הך מילתא במה תהי' מיתתו, וכיון דעוד לא נשלמה פרשת מחלל שבת, אי"ז בכלל מיתה האמורה בתורה סתם, והניח בצ"ע.

(ו) **תביאנו לא נאמר אלא תביאמו - כ' המהרש"א דלכאור' משמע שהיו כולם מתנבאים ולא ידעו מאי קאמרי, דהבנים נכנסים ואין האבות נכנסים. ורש"י על התורה פי' תביאמו, דנתנבא משה שלא יכנס לארץ, ולפי אותה אגדתא רק משה אמר כן על עצמו, והוא ודאי ידע מה שניבא. אולם הביא דהרא"ם הבין גם בפרש"י דהתם דמשה ניבא ולא ידע מה שניבא.**

(ז) **לא קשיא, הא פליג לי' רבי' יקרא, הא דלא פליג לי' רבי' יקרא - ע' באור החיים (במדבר ט', ו') שכ' דמדנקט הגמ' דהלכתא חולקין בדפליג לי' רבי' יקרא, והלכתא אין חולקין בדלא פליג לי' רבי' יקרא, דמוכח מזה שחולקין ר' יאשי' ואבא חנן מקצה אל הקצה, מר סבר חולקין אפי' אין רבו חולק לו כבוד, ומר סבר אין חולקין אפי' חולק לו רבו כבוד, ד"הלכתא" משמע מכלל דפליגי. אלא שהעיר בזה, מנין להש"ס לומר כן, לימא**

שהביא התוס', אבל לא לגבי התו"י, ועיקר קו' המהרש"א הי' על התו"י, וצ"ע], ואפשר שהיו נחשבים כאנוסין, ולכן בכה"ג י"ל שהי' מותר לו לעשות כן, אלא דמ"מ הי' צריכים להורגו, כיון דלא הי' כוונה זו גלוי' להם.

ט) אלא מתוך שצדקניות הן, נעשה להן נס כיוכבד- כ' הרשב"ם דהיו בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד, וכו'. והק' **הקובץ שעורים** (שס"א), הא ס"ל לרבא בפסחים (צ"ד) דאין סומכין על הנס, וא"כ איך סמכו ע"ז. ותי' דאפשר לומר דהכא שאני, כיון שעשו כן מפני שהיו מצפות להגון להן, הוי בכלל שלוחי מצוה אינן ניזוקין. אבל עדיין ק', כיון דבדרך הטבע אי אפשר להן להוליד, א"כ מקרי שכיח הזיקא, ובזה לא מהני הא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, והניח בקו'. **וע"ע בתורת חיים** שכ' להעיר על פי' הרשב"ם, דאם אי' דמשום צדקות שלהם היו בטוחות, א"כ הו"ל להגמ' לומר כן, דבטוחות הן שיעשה להם נס. ולכן כ' לפרש באו"א, דקו' הגמ' לא היתה על הבנות, למה המתינו כ"כ לינשא לאנשים, שהרי נשים אינם מצוות בפרו ורבו, ולכן שפיר דמי שהמתינו, אלא הקו' היתה על בני דודיהן, למה ישאו אותן, כיון שאינן בנות בנים עוד. וע"ז תי' הגמ' דקודם שנשאו אותן, נעשה להם נס שנולדו להם סימני נערות כיוכבד, ולכן הכל היו יודעין שהיו ראויין לילד, וכן משמע דיוכבד נולדו בה סימני נערות קודם שחזר עמרם ונשאה. ובזה ביאר למה נקט הגמ' הא דנעשה נס ליוכבד, ולא כשרה, דגם נעשה לה נס, אע"כ משום דדומה בענין זה דלכן עמרם חזר ונשאה, דזה דומה להא דיוכבד (וע"ש איך שביאר לפי' הרשב"ם למה נקט הגמ' יוכבד ולא שרה). וע"ש שכ' להעיר דמהגמ' בסוטה משמע דכשעמרם נשאה יוכבד, כבר היתה מעוברת לג' חדשים, אולם כפי מה שביאר, סוגיין לא ס"ל כן, דאלא דשוב נשאה עמרם משום שראה שעכשיו ראוי' היא לילד. וכ' דאולי הסוגיא כאן ס"ל כמש"כ **רש"י עה"ת** בשם המדרש, דילדה למשה אחר ו' חדשים ויום א'.